

8. Про застосування амністії в Україні : Закон України від 01.10.1996 № 392/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80>.
9. Про Положення про порядок здійснення помилювання, Указ Президента України; Положення від 21.04.2015 № 223/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015>.
10. Карелін В.В. Сутність та значення адміністративно-правового режиму дисциплінарної відповідальності засуджених у діяльності органів та установ виконання покарань. *Сучасні проблеми та тенденції розвитку кримінально-виконавчого права в Україні* : збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного семінару [20 листопада 2015 року, м. Харків] / Харківський нац. ун-т внутр. справ ; Наук.-дослід. ін-т вивч. пробл. злочинності ім. акад. В.В. Сташиса НАПрН України ; Кримінологічна асоціація України. Харків : ХНУВС, 2015. 200 с.
11. Лисенко М.І. Ізоляція засуджених до позбавлення волі на певний строк у виправних колоніях: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2017. 217 с.
12. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності (2014–2018 рр.). Генеральна прокуратура України: офіц. веб-сайт. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.
13. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19>.
14. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : затв. наказом МЮ від 28.08.2018 № 2823/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18>.

ТИМОШУК В. Є.,
аспірант кафедри кримінального
процесу і криміналістики
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

УДК 343.147

КЛАСИФІКАЦІЯ СУДОВОГО ОГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Стаття присвячена класифікації судового огляду у кримінальному провадженні. На підставі аналізу відповідних норм КПК України, критичної оцінки позицій дослідників автор подає своє бачення питань, що входять до предмету дослідження.

Ключові слова: кримінальне провадження, судовий розгляд, огляд на місці, огляд речових доказів, огляд документів.

Стаття посвящена классификации судебного осмотра в уголовном судопроизводстве. На основании анализа соответствующих норм УПК Украины, критической оценки позиций исследователей автор представляет свое видение вопросов, входящих в предмет исследования.

Ключевые слова: уголовное судопроизводство, судебное разбирательство, осмотр на месте, осмотр вещественных доказательств, осмотр документов.

The article is devoted to the classification of judicial inspection in criminal proceedings. On the basis of the analysis of the relevant norms of the Criminal Procedure Code of Ukraine, the critical evaluation of the positions of researchers, the author presents his vision of the issues that are part of the subject.

Key words: *criminal proceedings, trial, on-site inspection, physical evidence examination, document inspection.*

Вступ. Усебічне і глибоке дослідження суті судового огляду неможливе без проведення його класифікації. У теоретичному плані класифікація судового огляду сприяє систематизації накопичених про цю слідчо-судову дію знань, допомагає ґрунтовніше з'ясувати місце судового огляду в системі процесуальних дій пізнавальної спрямованості, що проводяться під час судового розгляду кримінального провадження, визначити об'єкти та учасників судового огляду. Натомість практичне значення такої класифікації полягає в тому, що вона забезпечує правильне застосування норм, що регламентують порядок, підстави та умови проведення судового огляду, усуває неоднозначність у їх трактуванні, служить орієнтиром під час оцінки якості проведення цієї процесуальної дії, дає змогу запобігти порушенням кримінально-процесуального закону під час її здійснення.

Проблематика класифікації судового розгляду у кримінальному провадженні здебільшого розглядалася дослідниками (С.О. Александрова, Л.Є. Ароцкер, С.П. Грішин, І.І. Когутич, Ю.В. Кореневський, О.Ю. Корчагін, Є.Б. Кузін, І.Х. Максатов, С.Б. Россінський, С.В. Стародумов, Т.Б. Чеджемов, І.І. Шепітько та ін.) в контексті комплексних розвідок процесуальних дій пізнавальної спрямованості, що проводяться під час судового розгляду. Однак дефіцит теоретичного аналізу не дозволив повною мірою розкрити суть судового огляду під кутом зору означеного аспекту. Тому виокремлення та характеристика різновидів цієї слідчо-судової дії набуває особливої актуальності та потребує ґрунтовнішого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження різновидів судового огляду у кримінальному провадженні.

Результати дослідження. За об'єктом законодавець виокремлює такі види судового огляду: а) огляд речових доказів (ч. 1 ст. 357 КПК України); б) огляд документів (ч. 1 ст. 358 КПК України); в) огляд на місці (ч. 1 ст. 361 КПК України).

Справедливий розгляд кримінальних справ вимагає значних зусиль, зосередженості, великого професійного та життєвого досвіду суддів та учасників судового провадження. У цій важкій та кропіткій роботі неоціненну допомогу надають речові докази, що одержали у процесуальній літературі образну назву «німих свідків». Їх значення полягає в тому, що за допомогою речових доказів можна встановити будь-який елемент складу кримінального правопорушення, будь-яку обставину, що підлягає доказуванню.

Частина 1 ст. 98 КПК України містить приблизний перелік матеріальних об'єктів, що підпадають під поняття «речові докази». Дати вичерпний перелік об'єктів-речових доказів практично неможливо, та й у цьому немає необхідності.

Важливіше з'ясувати ознаки речових доказів. Ними є такі: а) речовий характер, матеріальність об'єкта. Однак речовим доказом не є людина, яка несе на собі сліди кримінального правопорушення. У цьому випадку речовими доказами є самі сліди; б) наявність зв'язку з подією кримінального правопорушення. Речовий доказ може зберігати на собі безпосередні сліди кримінального правопорушення в їх вузькому розумінні. Однією з підстав для віднесення предмета до категорії речових доказів є співпадіння ознак його зовнішньої будови з ознаками слідів кримінального правопорушення. У багатьох випадках підставою для висновку про наявність такого зв'язку є місцезнаходження відповідного предмета. При цьому сам предмет унаслідок події кримінального правопорушення не зазнає змін; в) здатність предмета сприяти встановленню наявності або відсутності того чи іншого елемента предмета доказування; г) незамінність. Речові докази створюються фактом або обстановкою вчинення кримінального правопорушення. Їх втрата або незворотне пошкодження призводить до не-

можливості відтворення речових доказів; д) додержання встановленого кримінально-процесуальним законом порядку отримання й оформлення речових доказів.

Тож речовими доказами є отримані в передбаченому кримінально-процесуальним законом порядку та описані в матеріалах кримінального провадження матеріальні об'єкти, які з огляду на зв'язок із подією кримінального правопорушення сприяють встановленню наявності або відсутності того чи іншого елемента предмета доказування.

На відміну від інших джерел доказів, речові докази не є ні словесним, ні знаковим, ні іншим (цифровим) описом обставин, що мають значення для кримінального провадження. Суть речових доказів полягає в безпосередньому матеріальному відображенні ознак події кримінального правопорушення.

Однак не будь-який матеріальний об'єкт, що виконує функцію засобу доказування, може бути названий речовим доказом. До них не можна зарахувати низку документів, які згідно із ч.1 ст. 99 КПК України є самостійним джерелом доказів. У процесуальному аспекті документи, що фігурують у матеріалах кримінального провадження як джерела доказів, поділяються на дві групи: документи – речові докази та документи у власному розумінні цього слова. Відповідно до ч. 2 ст. 98 КПК України документи є речовими доказами, якщо вони містять ознаки останніх.

Об'єктами судового огляду можуть бути ті, що зазначені у ч. 1 ст. 98 КПК України (зосібна пістолет, ніж, кастет, відмичка, сліди пальців рук, транспорту, знарядь злему, залишки різних речовин, копії, моделі слідів; автомобіль, гроші, майно, що були об'єктами кримінально протиправних дій; речі, придбані за гроші, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення; деревина, вирубана внаслідок незаконної вирубки лісу; товари, доставлені контрабандним шляхом; зброя, виготовлена для незаконного носіння і зберігання; фальшиві банкноти).

Документи є розповсюдженою формою фіксації та передачі інформації в різних сферах діяльності. У кримінальному провадженні документи також набувають важливого значення. З одного боку, вони можуть бути речовим доказом, за наявності ознак, вказаних у ч. 1 ст. 98 КПК України, а з іншого – подані законодавцем як самостійне джерело доказів.

Відповідно до ч. 1 ст. 99 КПК України документом є спеціально створений із метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження.

Із цього законодавчого визначення можна виокремити такі ознаки документа як самостійного джерела доказів: а) документ є спеціально створеним матеріальним об'єктом із метою збереження та передачі певної інформації. Відображення інформації в документі є запланованим і прогнозованим процесом, на відміну від відображення інформації в пам'яті людини чи речовому доказі; б) документ містить відомості у вигляді певних знаків, звуків, зображення тощо; в) такі відомості можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. Тобто зміст документа має засвідчувальний або описовий характер; г) відомості засвідчуються чи описуються органами або особами, від яких документ виходить, у межах їх повноважень, а якщо документ походить від фізичної особи – в межах її прав та фактичної поінформованості.

Документ, як самостійне джерело доказів, містить два компоненти – форму (матеріальну складову частину) та зміст (інформаційну складову частину). Матеріальна складова частина документа – це його фізична (речова) сутність, якою може бути предмет або електронне середовище, що забезпечують здатність зберігати і передавати інформацію у просторі та часі. Інформаційна складова частина документа – це відомості, які в ньому містяться. Вони можуть як мати значення для кримінального провадження, так і бути неналежними або недопустимими для використання в ньому.

Оскільки і документи – речові докази, і документи у власному розумінні є матеріальними об'єктами, важливо визначити відмінності між ними.

По-перше, в основу розмежування документів – речових доказів та документів у власному розумінні покладений спосіб зберігання та передачі інформації. Якщо документ – речовий доказ містить необхідну інформацію не тільки у своєму змісті, але й завдяки своїм зовнішнім ознакам, то документ у вузькому розумінні за допомогою письмових знаків, звуку, зображення і т.п. описує подію кримінального правопорушення. Документ як самостійне джерело доказів важливий лише своїм змістом (у ньому зафіксовані відомості з приводу фактів або обставин, що встановлюються під час кримінального провадження), а не іншими властивостями (зовнішнім виглядом, матеріалом, з якого він виготовлений, слідами подробиці).

По-друге, якщо документ – речовий доказ характеризується незамінністю, то документ у власному розумінні можна замінити іншим аналогічним документом або його дублікатом. Останній відповідно до ч. 4 ст. 99 КПК України може бути визнаний судом як оригінал документа.

Документами, що підлягають судовому огляду, є всі їх види, визначені у ч. 2 ст. 99 КПК України (приватна і службова переписка, бухгалтерська документація, щоденники, записні книжки, кредитні пластикові картки, квитанції, розписки, касові чеки, паспорти, гарантійні свідоцтва, документація, що підтверджує майнові права, фотоматеріали тощо), окрім матеріалів звуко- і відеозаписів, дослідженню яких присвячена ст. 359 КПК України, та додатків до протоколів процесуальних дій, що мають ознаки речових доказів (для прикладу, гіпсові зліпки, дактилоплівки зі слідами, зроблені під час огляду місця події). Тобто під час судового засідання можуть бути оглянуті письмові (рукописні, машинописні, поліграфічні, репрографічні та інші тексти письмової мови), графічні (схеми, графіки, креслення, малюнки тощо), фото- (фотографії, фотоплівки, діапозитиви або слайди і т.п.), а також електронні документи (інформація в яких зафіксована у вигляді електронних даних /текстових, графічних, анімаційних, мультимедійних/, включаючи обов'язкові реквізити документа, та міститься на відповідних носіях /жорстких, оптичних, магнітно-оптичних дисках; SSD та USB FLASH накопичувачах; Memory Stick, xD, SD, Compact Flash, XQD, CF Express та інших картах пам'яті; SIM-, CHIP-картах і т.п./).

На відміну від речових доказів і документів, у КПК України відсутня дефініція терміну «огляд на місці». Думки щодо його визначення висловлені у спеціальній літературі.

Так, автори Науково-практичного коментаря до Кримінального процесуального кодексу вважають, що місцем, про яке йдеться у ст. 361 КПК України, є місцевість та приміщення [1, с. 111], натомість, на думку авторів іншого коментованого коментаря до КПК України, – ним є місце події – приміщення або місцевості [2, с. 669].

Із цього приводу варто зазначити таке. Одна група коментаторів не виправдано упустила з поля зору огляд місця події, тоді як друга безпідставно ототожнила огляд місця події з оглядом приміщення та оглядом місцевості. До того ж, в обох позиціях не враховано законодавчу термінологію, що використовується у КПК України щодо позначення об'єктів огляду. Мова йде про житло чи інше володіння особи.

В.С. Мамонов та В.В. Степанов справедливо зазначають, що законодавець, виокремлюючи житло та інше володіння особи як самостійні об'єкти огляду, в основу диференціації поклав їх автономний правовий статус, а не тактичні особливості проведення огляду цих об'єктів. Визначаючи правовий характер таких об'єктів огляду, законодавець, по-перше, акцентує увагу, насамперед, на гарантіях дотримання прав і законних інтересів осіб, які проживають у житлі, а також організації, у віданні якої знаходиться приміщення чи ділянка місцевості. Із погляду тактики жодних відмінностей в огляді місця події, житла або іншого володіння немає [3, с. 11].

На наш погляд, категорія «огляд на місці» є родовою та включає в себе судовий огляд місця події, судовий огляд місцевості та судовий огляд житла чи іншого володіння особи. Таке твердження зумовлено тим, що обставини, пов'язані з підготовкою, вчиненням та укріпленням кримінального правопорушення, можливо з'ясувати не тільки у просторі, в межах якого відбулася подія, що є предметом судового огляду, але й за його межами, тобто в інших приміщеннях, об'єктах та на ділянках місцевості.

У процесуальній та криміналістичній літературі відсутній єдиний підхід до розуміння поняття «місце події». Аналіз думок дослідників із цього приводу дозволяє виокремити широке та вузьке трактування цього поняття.

Прихильники широкого тлумачення місце події розглядають не тільки як місце вчинення кримінального правопорушення, але і як місце виявлення його слідів. При цьому місце події не обов'язково повинно співпадати з місцем вчинення кримінального правопорушення. Тобто якщо кримінальне правопорушення вчинено в одному місці, а його сліди виявлені в іншому, то в наявності і місце вчинення кримінального правопорушення, і місце події [4, с. 7; 5, с. 28; 6, с. 199; 7, с. 51; 8, с. 22; 9, с. 28; 10, с. 12].

Натомість прибічники вузького трактування місця події вважають, що ним слід визнавати тільки місце вчинення кримінального правопорушення або події, некримінальний характер якої на момент огляду невідомий [3, с. 9–12, 18; 11, с. 3].

У цій дискусії варто віддати перевагу вузькому підходу до розуміння поняття «місце події». При цьому виходимо з таких міркувань.

Концепція широкого підходу зумовлює необхідність проведення під час досудового розслідування одного кримінального правопорушення кількох оглядів місця події: приміщення, де власне і було вчинено кримінальне правопорушення; місця, куди було переміщено труп; місця виявлення транспортного засобу, в якому перевозився труп; місця, де було виявлено викинуте знаряддя вчинення кримінального правопорушення тощо. Своєю чергою, це призводить до неможливості фіксації в одному протоколі огляду місця події слідів, відокремлених у часі та просторі від місця події. Крім того, розмежування або навіть протиставлення місця вчинення кримінального правопорушення та місця події спричиняє до появи такого виду слідчого огляду, як огляд місця вчинення кримінального правопорушення. Насамкінець, як слушно зазначають В.С. Мамонов та В.В. Степанов, якщо місце виявлення слідів кримінального правопорушення розглядати як місце події, а його огляд відповідно буде оглядом місця події, то в такий спосіб стирається відмінність між оглядом місця події та оглядом місцевості, житла чи іншого володіння особи [3, с. 9–11].

До вищевикладених аргументів доцільно додати й те, що в теорії кримінального права під місцем вчинення злочину (за термінологією КПК України – місце вчинення кримінального правопорушення) розуміється територія, інше місце, яке характеризується фізичними, соціальними і правовими критеріями, де було розпочато, припинено або продовжено злочинне діяння [12, с. 37; 13, с. 133].

Із цього визначення випливає, що місце вчинення кримінального правопорушення охоплює і місце, де настали суспільно небезпечні наслідки [14, с. 126; 15, с. 94; 16, с. 74; 17, с. 21; 18, с. 434; 19, с. 94].

Насамкінець, на етапі судового розгляду зазвичай наявна достатня інформація, яка дозволяє чітко розмежувати місце події з місцем виявлення слідів вчинення кримінального правопорушення (місце виявлення вогнепальної зброї, з якої здійснювалися постріли в потерпілого; місце виявлення автомобіля, що зник із місця дорожньо-транспортної події; місце виявлення верхнього одягу потерпілого тощо). Тому вказівка у визначенні поняття «місця події» як об'єкта судового огляду ще й на місце виявлення слідів кримінального правопорушення видається зайвою.

Тож місцем події як об'єктом судового огляду є територія, акваторія, підводне середовище, підземне природне утворення, споруда, приміщення або інша локалізована частина простору, в межах яких вчинено кримінальне правопорушення. Таким місцем можуть бути ділянка місцевості, житло чи інше володіння особи.

Іншу позицію із цього питання сформулювала колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду в постанові від 1 лютого 2018 р.: «Доводи засудженого про те, що протокол огляду місця події є неналежним та недопустимим доказом, оскільки не було дозволу суду на огляд житла є неспроможними. Ця слідча дія проведена у відповідності до вимог закону, оскільки проводився огляд місця події, тобто огляд місця вчинення злочину, а не огляд житла, як на це вказує ОСОБА_1» [20].

Із таким висновком навряд чи можна погодитися, адже поняття «огляд місця події» є родовим, незалежно від того, де знаходиться безпосередній об'єкт огляду – в житлі, іншому володінні особи чи на місцевості. У наведеній правовій позиції змішано правовий статус об'єкта (житло) з об'єктом, де міститься кримінально-процесуальна та криміналістично-релевантна інформація. Такий підхід може породити дуже небезпечну тенденцію, за якої будь-який вид слідчого огляду, незалежно від його завдань та правового статусу об'єкта, в якому він здійснюватиметься, підмінятиметься оглядом місця події та проводитиметься без ухвали слідчого судді або за відсутності добровільної згоди власника чи володільця. Своєю чергою, це означатиме нівелювання кримінально-процесуальних гарантій, а відтак грубе порушення прав особи у кримінальному провадженні.

Місцевістю, як об'єктом судового огляду, є простір, що не є місцем події, а пов'язаний із ним опосередковано (приміром, подвір'я багатоповерхових будинків, подвір'я приватних будинків, територія, що прилягає до підприємств, парки, сквери, алеї, лісосмуги). Мова йде про місце схову особи, яка ймовірно вчинила кримінальне правопорушення, територію мовного підходу або відходу з місця події тощо.

Житлом особи, як об'єктом судового огляду, в контексті ч. 2 ст. 233 КПК України слід вважати будь-яке приміщення, яке знаходиться в постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також усі складові частини такого приміщення, та не є місцем події (скажімо, квартири в багатоповерхових будинках, їх складові частини /коридор, кухня, ванна кімната, туалет, балкон, лоджія, окремі кімнати/, котеджі, дачні будинки, горище, підвал, каюти кораблів, купе потягів). Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом. Водночас варто розглядати як житло особи транспортні засоби, що обладнані для постійного або тимчасового проживання в них (для прикладу, яхти, автобудинки), а також причепа до транспортних засобів, обладнані під житло.

Натомість під іншим володінням особи, як об'єктом судового огляду, з урахуванням змісту ч. 2 ст. 233 КПК України, розуміється земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо (сад, город, магазини, офіси, торгові палатки, МАФи, робочі місця на підприємствах, їдальні, кімнати відпочинку, торговельні зали, підсобні, зосібна складські приміщення, сараї, хліви, амбари, льохи), які знаходяться у володінні особи та не є місцем події.

За місцем проведення:

- 1) в залі судового засідання;
- 2) поза межами приміщення суду. Відповідно до ч. 2 ст. 357 КПК України огляд речових доказів, які не можна доставити в судове засідання, за необхідності проводиться за їх місцезнаходженням. Поза межами приміщення суду проводиться й огляд на місці (ст. 361 КПК України).

За суб'єктами, залученими до проведення судового огляду:

- 1) судовий огляд, що проводиться лише за участі учасників судового провадження;
- 2) судовий огляд, що проводиться за участі учасників кримінального провадження.

Згідно із ч. 3 ст. 357, ч. 2 ст. 358, ч. 3 ст. 361 КПК України до проведення судового огляду речових доказів, документів та огляду на місці, крім учасників судового провадження, можуть бути залучені й учасники кримінального провадження, зокрема свідки, спеціалісти, експерти, яким можуть бути поставлені запитання, пов'язані з проведенням огляду.

За можливістю проведення під час провадження в суді першої інстанції з ускладненою процесуальною формою:

- 1) судовий розгляд, що може бути проведений під час провадження в суді присяжних (судовий огляд документів, судовий огляд речових доказів);

- 2) судовий розгляд, що не може бути проведений під час провадження в суді присяжних. Відповідно до ч. 1 ст. 361 КПК України огляд на місці не може проводитися під час здійснення провадження судом присяжних.

За етапом кримінального провадження, в якому закріплені правила виконання судового огляду:

1) судовий огляд, що проводиться за правилами, встановленими для судового розгляду (судовий огляд документів, судовий огляд речових доказів);

2) судовий огляд, який здійснюється згідно з правилами, передбаченими кримінально-процесуальним законом для огляду під час досудового розслідування (огляд на місці).

За способом фіксації ходу та результатів судового огляду:

1) у журналі судового засідання та за допомогою технічних засобів. Проведення огляду речових доказів і огляду документів фіксується в журналі судового засідання (п. 3 ст. 103, ст. 108 КПК України) та за допомогою технічних засобів (ч. 4 ст. 107 КПК України);

2) у протоколі огляду місця та за допомогою технічних засобів. У ч. 5 ст. 361 України зазначено, що проведення огляду на місці та його результати відображаються у протоколі огляду та можуть фіксуватися технічними засобами.

За змістом:

1) однорідний – судовий огляд, що має єдину природу та не охоплює елементів інших слідчо-судових дій;

2) комплексний – судовий огляд, що містить елементи інших слідчо-судових дій. Згідно із ч. 3 ст. 357 КПК України учасники судового провадження мають право ставити запитання з приводу речових доказів свідкам, експертам, спеціалістам, які їх оглядали. Положення подібного змісту викладене й у ч. 2 ст. 358 КПК України: «Учасники судового провадження мають право ставити запитання щодо документів свідкам, експертам, спеціалістам». Найважливіше, відповідно до ч. 3 ст. 361 КПК України на місці огляду учасникам кримінального провадження, які беруть у ньому участь, можуть бути поставлені запитання, пов'язані з проведенням огляду.

За зв'язком із процесом ідентифікації:

1) судовий огляд, під час якого відбувається процес встановлення тотожності об'єктів, що мають значення для кримінального провадження. Так, під час огляду речових доказів учасники кримінального провадження, суд звертають увагу на форму, розміри та особливості контактної поверхні знаряддя зламу. Згодом на підставі загальних і окремих ознак проводять порівняльне дослідження сліду від знаряддя зламу. Під час огляду на місці суд та учасники кримінального провадження постійно порівнюють ознаки об'єктів, щодо яких виявлені суперечності в показаннях, з ознаками тих об'єктів, що входять до обстановки вчинення кримінального правопорушення;

2) судовий огляд, під час якого не відбувається процес встановлення тотожності об'єктів, що мають значення для кримінального провадження.

За видами одержуваної інформації:

1) судовий огляд, під час якого одержується лише невербальна інформація – учасники кримінального провадження та суд обмежуються перевіркою, а в деяких випадках і виявленням відомостей про факти, що містяться у відповідному об'єкті (наприклад, речовому доказі, документі, місці події);

2) судовий огляд, під час якого одержується як невербальна, так і вербальна інформація – учасники судового провадження та суд одночасно сприймають два потоки інформації, які поєднуються. У цьому разі споглядання та обстеження об'єктів судового огляду доповнюється словесним спілкуванням або немовними засобами комунікації (за допомогою жестів, міміки, ручної азбуки) між його учасниками з приводу цих об'єктів. Цей вид судового огляду ґрунтується на положеннях ч. 3 ст. 357, ч. 2 ст. 358, ч. 3 ст. 361 КПК України, що надають можливість ставити його учасникам запитання, пов'язані з проведенням огляду.

За методом відображення відомостей про факти:

1) судовий огляд, в якому домінуючим методом є спостереження. Цей метод, а також процеси, пов'язані з його реалізацією і використанням отриманих результатів, на відміну від інших загальнонаукових методів пізнання, що застосовуються впродовж судового огляду, пронизує цю слідчо-судову дію, розкриваючи її суть, тобто зміст та форму;

2) судовий огляд, що ґрунтується на поєднанні методів спостереження та опитування. Як уже зазначалося, спостереження в ході судового огляду поєднуються з іншими методами пізнання. Беручи до уваги приписи ч. 3 ст. 357, ч. 2 ст. 358, ч. 3 ст. 361 КПК України, одним із таких методів може бути опитування. Однак у контексті проведення судового огляду метод опитування виконує допоміжну роль.

Висновки. Одним із аспектів всебічного і глибокого дослідження суті судового огляду є проведення його класифікації. Така класифікація може проводитися за такими критеріями. *За об'єктом:* а) огляд речових доказів; б) огляд документів; в) огляд на місці. *За місцем проведення:* а) в залі судового засідання; б) поза межами приміщення суду. *За суб'єктами, залученими до проведення судового огляду:* а) судовий огляд, що проводиться лише за участі учасників судового провадження; б) судовий огляд, що проводиться за участі учасників кримінального провадження. *За можливістю проведення під час провадження в суді першої інстанції з ускладненою процесуальною формою:* а) судовий розгляд, що може бути проведений під час провадження в суді присяжних; б) судовий розгляд, що не може бути проведений під час провадження в суді присяжних. *За етапом кримінального провадження, в якому закріплені правила виконання судового огляду:* а) судовий огляд, що проводиться за правилами, встановленими для судового розгляду; б) судовий огляд, який здійснюється згідно з правилами, передбаченими кримінально-процесуальним законом для огляду під час досудового розслідування. *За способом фіксації ходу та результатів судового огляду:* а) в журналі судового засідання та за допомогою технічних засобів; б) у протоколі огляду місця та за допомогою технічних засобів. *За змістом:* а) однорідний; б) комплексний. *За зв'язком із процесом ідентифікації:* а) судовий огляд, під час якого відбувається процес встановлення тотожності об'єктів, що мають значення для кримінального провадження; б) судовий огляд, під час якого не відбувається процес встановлення тотожності об'єктів, що мають значення для кримінального провадження. *За видами одержуваної інформації:* а) судовий огляд, під час якого одержується лише невербальна інформація; б) судовий огляд, під час якого одержується як невербальна, так і вербальна інформація. *За методом відображення відомостей про факти:* а) судовий огляд, в якому домінуючим методом є спостереження; б) судовий огляд, що ґрунтується на поєднанні методів спостереження та опитування.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 / С.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін. ; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків : Право, 2012. 664 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. Харків : Одиссей, 2013. 1104 с.
3. Мамонов В.С. Степанов В.В. Осмотр места происшествия: правовые, научные основы и практика применения. Москва : Юрлитинформ, 2010. 184 с.
4. Осмотр места происшествия / Под ред. А.Н. Васильева. Москва : Госюриздат, 1960. 380 с.
5. Колмаков В.П. Следственный осмотр. Москва : Юрид. лит., 1969. 196 с.
6. Аленин Ю.П. Процессуальные особенности производства следственных действий. Одесса : Центрально-Украинское издательство, 2002. 264 с.
7. Шейфер С.А. Следственные действия. Основания, процессуальный порядок и доказательственное значение. Москва : Юрлитинформ, 2004. 184 с.
8. Гаврилов Ю.В., Победин А.В., Яшин В.Н. Следственные действия. Учебное пособие. Москва : МосУ МВД России, Книжный мир, 2006. 187 с.
9. Еникеев М.И., Образцов В.А., Эминов В.Е. Следственные действия: психология, тактика, технология : учеб. пособие. Москва : ТК Велби, Проспект, 2007. 216 с.
10. Хижняк Д.С. Осмотр места происшествия : учеб. пособие. Москва : ГроссМедив; РОСБУХ, 2007. 96 с.
11. Руководство для следователей по осмотру места происшествия : учебно-практическое пособие /А.В. Боловинов, С.И. Данилова, Л.С. Корнева [и др.] ; под ред. И.А. Попова, Г.В. Костылевой, Н.Е. Муженской. Москва : Проспект, 2011. 440 с.

12. Акоев К.Л. Место совершения преступления и его уголовно-правовое значение / Научная редакция и предисловие А.В. Наумова. Ставрополь : Сервисшкола, 2000. 176 с.
13. Мороз В.Г. Поняття місця вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину. *Юридична наука*. 2014. № 5. С. 122–136.
14. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін. ; за ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ – Харків : Юрінком Інтер – Право, 2001. 456 с.
15. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части : учебник / Под ред. проф. Е.Л. Стрельцова. Харків : ООО «Одиссей», 2002. 672 с.
16. Чернишова Н.В. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посібник. Київ : Атіка, 2003. 288 с.
17. Кримінальне право України : навчальний посібник / С.Г. Волкотруб, О.М. Омельчук, В.М. Ярін та ін. ; за ред. О.М. Омельчука. Київ : Наукова думка; Прецедент, 2004. 297 с.
18. Энциклопедия уголовного права. Т.4. Состав преступлений: Научное издание. Санкт-Петербург : Издание профессора Малинина, 2005. 797 с.
19. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Відп. ред. Е.Л. Стрельцов. Харків : ООО «Одиссей», 2010. 720 с.
20. Постанова Колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 1 лютого 2018 р. Провадження № 51-230км18. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72044311?fbclid=IwAR0d3PNbArv1GKGE7lNGaBDJ-0wgMGZ2f2wOMuJbYtxCHGelS803qzAJZ8>.

